

AXEL NIELSEN

30. december 1880—22. maj 1951.

AXEL Eduard Hjorth Nielsen var født i København. Faderen var piano-forteinstrumentmager. Allerede 9 år gammel mistede Axel Nielsen begge sine forældre, hvorefter han sammen med sine søskende kom i huset hos en morbrøder, fyrskibsfører Rønne. Barndommen har næppe været så let for den noget indesluttede og vanskelige dreng. I 1898 blev han student fra Schneekloths skole og i 1903 cand. mag. i statsvidenskab.

Det stod tidligt Axel Nielsen klart, at han ville gå den videnskabelige vej, men morbrøderen var ængstelig for, om dette nu også »førte til noget«. Foreløbig ansattes Axel Nielsen som ekstraarbejder i Statens statistiske Bureau, men samtidig gik han i lag med en besvarelse af Universitetets prisopgave, og da denne i 1905 havde indbragt ham guldmedaillen, følte også den gamle fyrskibsfører stolthed og glæde derover og forstod, at det var her søstersønnens evner lå.

Allerede i guldmedailleafhandlingen, der handlede om prisbevægelsen i Danmark 1650—1750, og hvoraf de vigtigste partier blev trykt i *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* (III Folge, Band 31, 1906) øjner man flere af de egenskaber, der siden har karakteriseret Axel Nielsen som historisk og økonomisk forsker og forfatter. Med stor flid og ikke ringe sporsans var det lykkedes ham at samle et betydeligt trykt og utrykt materiale, som han benyttede med skønsomhed og kritik, således at det trods sine mangler tjente til at uddybe vort kendskab til den pågældende periodes prisudvikling. Derimod anker bedømmerne (hvoriblandt var professorerne William Scharling og Harald Westergaard) over, at den danske fremstilling kunne være mere klar og overskuelig, »også fordi sproget er noget tungt, virker noget ensformigt og trættende«.

I 1906 fik Axel Nielsen ansættelse på Det kongelige Bibliotek, hvor han i 1908 blev assistent og i 1910 underbibliotekar. Han viste straks gode evner for sin nye gerning, der satte sig spor i en med udmærket systematik gennemført ordning af bibliotekets nationaløkonomiske samlinger. Også senere i livet bevarede Axel Nielsen kærligheden til og forbindelsen med Det kongelige Bibliotek. Ikke blot tilbragte han i årenes løb utallige timer på dets

AXEL NIELSEN

30. december 1880—22. maj 1951.

AXEL Eduard Hjorth Nielsen var født i København. Faderen var piano-forteinstrumentmager. Allerede 9 år gammel mistede Axel Nielsen begge sine forældre, hvorefter han sammen med sine søskende kom i huset hos en morbrøder, fyrskibsfører Rønne. Barndommen har næppe været så let for den noget indesluttede og vanskelige dreng. I 1898 blev han student fra Schneekloths skole og i 1903 cand. mag. i statsvidenskab.

Det stod tidligt Axel Nielsen klart, at han ville gå den videnskabelige vej, men morbrøderen var ængstelig for, om dette nu også »førte til noget«. Foreløbig ansattes Axel Nielsen som ekstraarbejder i Statens statistiske Bureau, men samtidig gik han i lag med en besvarelse af Universitetets prisopgave, og da denne i 1905 havde indbragt ham guldmedaillen, følte også den gamle fyrskibsfører stolthed og glæde derover og forstod, at det var her søstersønnens evner lå.

Allerede i guldmedailleafhandlingen, der handlede om prisbevægelsen i Danmark 1650—1750, og hvoraf de vigtigste partier blev trykt i *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* (III Folge, Band 31, 1906) øjner man flere af de egenskaber, der siden har karakteriseret Axel Nielsen som historisk og økonomisk forsker og forfatter. Med stor flid og ikke ringe sporsans var det lykkedes ham at samle et betydeligt trykt og utrykt materiale, som han benyttede med skønsomhed og kritik, således at det trods sine mangler tjente til at uddybe vort kendskab til den pågældende periodes prisudvikling. Derimod anker bedømmerne (hvoriblandt var professorerne William Scharling og Harald Westergaard) over, at den danske fremstilling kunne være mere klar og overskuelig, »også fordi sproget er noget tungt, virker noget ensformigt og trættende«.

I 1906 fik Axel Nielsen ansættelse på Det kongelige Bibliotek, hvor han i 1908 blev assistent og i 1910 underbibliotekar. Han viste straks gode evner for sin nye gerning, der satte sig spor i en med udmærket systematik gennemført ordning af bibliotekets nationaløkonomiske samlinger. Også senere i livet bevarede Axel Nielsen kærligheden til og forbindelsen med Det kongelige Bibliotek. Ikke blot tilbragte han i årenes løb utallige timer på dets

læsesal, men tillige var han fra 1925 til sin død dets nationaløkonomiske konsulent. Belæst og alsidig som han var, ydede han en betydningsfuld indsats for indenfor bevillingernes snævre ramme at bringe biblioteket på højde med tidens voksende krav.

I de første år på Det kongelige Bibliotek fortsatte Axel Nielsen sine økonomisk-historiske studier, der satte frugt i afhandlingen »Specier, Kroner og Kurant, en Studie over den faldende Rigsdalerværdi i Danmark 1671—1726«, for hvilken han i 1908 erhvervede den statsvidenskabelige doktorgrad. Disputatsen viste de samme karaktertræk som guldmedailleafhandlingen. Et rigt kildemateriale var med stor ihærdighed opsporet såvel i danske og hamborgske arkiver som i datidens litteratur. En hovedfortjente ved dette arbejde, som giver en minutøs redegørelse for udmøntningen i den pågældende periode, er, at der her for første gang foretages en beregning af de danske penges intervalutariske værdi, særlig i forhold til den hamborgske Bancothaler. Også de mangfoldige hertil fornødne, på grund af tidens møntforhold delvis meget indviklede beregninger er gennemført med den største grundighed. Mindre vægt lagde Axel Nielsen endnu — ligesom i guldmedailleafhandlingen — på at efterspore årsagerne til de konstaterede bevægelser. Interessant er dog hans fremhævelse af, at det ofte ikke var regeringerne, men de private møntmestre, fra hvem initiativet til nye udmøntninger udgik. Som i prisopgaven er sproget stadig en smule knudret og fremstillingen knap; eksempelvis forudsættes hele datidens møntordning bekendt, og der tumles med rigsdaler, kroner og mark på en måde, som undertiden kan gøre det svært selv for fagmanden at følge med. Men selv om disputatsen derfor næppe har fundet mange læsere, vil den på sit snævert afgrænsede felt bevare sin værdi som kildekrift for enhver, der vil fordybe sig i den pågældende periodes økonomiske historie.

Efter disputatsen modtog Axel Nielsen Kommunitetets rejsestipendium og begav sig i 1908—09 på en længere udenlandsrejse, der gik til Bern, Paris, Leipzig og Berlin og bragte ham i berøring med adskillige af datidens førende tyske og franske nationaløkonomer og sociologer. Også bibliotekerne besøgte han flittigt og kastede sig her især over den ældre nationaløkonomiske litteratur. Disse dogmehistoriske studier resulterede i afhandlingen »Den tyske Kameralvidenskabs Opstaaen i det 17. Aarhundrede« (udsendt i Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, 7. Række, historisk og filosofisk afdeling II, 2, 1911, og samme år i tysk oversættelse hos Gustav Fischer, Jena). Også i dette arbejde lægger Axel Nielsen de forskerenskabere for dagen, som allerede kunne spores i hans pris- og mønthistoriske afhandlinger. Med flid og udholdenhed gravede han sig ned i et specielt, hidtil ubearbejdet emne og betragtede det fra et måske noget snævert, men konsekvent fastholdt synspunkt. Her ville han ved en grundig gennemgang af kameralisternes vidtløftige og omstændelige værker påvise

den litterære gæld, hvori de stod til humanismen og den græske filosofi og da navnlig til Aristoteles. Og for de senere kameralisters vedkommende omvendt, hvorledes deres frigørelse fra klassicismen byggede på pietismens og oplysningsfilosofiens fremtrængen. Overfor den da gængse opfattelse af kameralister — og merkantilister i det hele taget — som »Folk, hvis hele Stræben gik ud paa at løse Øjeblikkets Spørgsmaal ikke ud fra en Helhedsopfattelse eller teoretiske Synspunkter, men, teoretisk set, i Blinde«, ville Axel Nielsen med sin litterære konfrontation dokumentere kameralismens nære sammenhæng med tidens åndelige strømninger og derigennem søge at opbygge »Kameralismens Teori«, måske til gengæld med en lidt ensidig forbigåelse af kameralisternes tilknytning til det praktiske økonomiske liv — hovedsagen for dem var jo trods alt at skaffe penge i fyrstens kasse. Selv om man må give Eli F. Heckscher ret i, at kameralismen, som Axel Nielsen forøvrigt også selv senere i forelæsninger reducerede til en »småtskåren merkantilisme«, fra den almene europæiske idéhistories synspunkt løb ud i sandet og ikke fik større betydning hverken for de bærende kræfter i den udvikling, der ligger før liberalismen, eller for selve den økonomiske teori, er Axel Nielsens arbejde værdifuldt i kraft både af det nye og selvstændige synspunkt, der her anlægges, og af den udtømmende dokumentation, hvormed det føres igennem.

I 1911, kun 30 år gammel, deltog Axel Nielsen som den yngste sammen med P. C. R. Gædeken, E. P. Mackeprang, K. A. Wieth-Knudsen og Jens Warming i en konkurrence om besættelsen af det ved William Scharlings død ledigblevne professorat i statsvidenskab. Konkurrencen omfattede to forelæsninger over bundet og en dobbeltforelæsning over selvvalgt emne. Axel Nielsen valgte at tale om »Forholdet mellem Nationaløkonomiens Teori og Politik« (udgivet 1912). Denne forelæsning bærer præg af, hvor vel bevandret han allerede dengang var i den nationaløkonomiske litteratur. Ved hjælp af citater fra en lang række forfattere gøres der rede for, hvorledes de forskellige nationaløkonomiske skoler i tidernes løb har set på det opstillede spørgsmål. Max Weber nævnes, men man får ikke indtryk af, hvor skelsættende hans allerede i 1904 offentliggjorte artikel »Die Objektivität sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis« i virkeligheden var, og selv om forelæsningen munder ud i betragtninger, der ligger den i dag almindeligt knæsatte opfattelse nær, vidner andre udtalelser om, at Axel Nielsens syn på dette fundamentale spørgsmål endnu ikke var helt afklaret. Siden hen udtrykte han da også i private samtaler sin utilfredshed med dette arbejde, ja, han lod vistnok endda restoplaget tilintetgøre; i hvert fald er den lille bog, som den dag i dag er stimulerende læsning, en stor sjældenhed.

Dommerkomiteens indstilling fyldte kun fem linier. Den gik ud på, at en af deltagerne ikke kunne komme i betragtning; for de øvriges vedkom-

mende »udtaler man sin Anerkendelse saavel af deres videnskabelige Virksomhed før Konkurrencen som af deres Arbejder og Forelæsninger under denne og indstiller som den bedst kvalificerede Dr. polit. Axel Nielsen«, der derefter udnævntes til professor i statsvidenskab ved Københavns Universitet.

Efter en studierejse til England i foråret 1912 indledede Axel Nielsen i efterårssemestret samme år sin næsten 40 årige lærergerning ved Universitetet. Ved arbejdsfordelingen mellem de tre professorer i statsvidenskab, fik han, navnlig i de første år, et overordentlig vidtspændende fagområde. Ved siden af finansvidenskab holdt L. V. Birck sig i hovedsagen til værdilære og trafikpolitik, Westergaard overtog ved Scharlings død handels- og toldpolitikken, men den systematiske gennemgang af nationaløkonomiens teori og hovedparten af »politikfagene« tilfaldt Axel Nielsen, og han varetog desuden undervisningen i faget »propædeutisk sociologi med statsteorier«. Efterhånden ansattes der dog lektorer i nogle af de politiske discipliner, og da Bertil Ohlin i 1925 overtog Westergaards lærestol, fik Axel Nielsen også aflastning indenfor teoriundervisningen, som for hans vedkommende nu væsentlig kom til at omfatte penge- og konjunkturteorien. Til gengæld overtog han ved eksamensreformen i 1929 det nyoprettede fag økonomisk historie. Erstatningen af moderne politisk historie med økonomisk historie var i sig selv en vinding, som bidrog til at afrunde det økonomiske studium, men den blev en dobbelt gevinst, fordi den gav fakultetet mulighed for også undervisningsmæssigt at udnytte Axel Niensens særlige evner og viden på dette felt.

Fra først til sidst omfattede Axel Nielsen sin lærergerning med kærlighed og interesse, og han lagde gennem årene et meget stort og omhyggeligt arbejde i udarbejdelsen af sine forelæsninger. Da han desuden under den første verdenskrig kastede sig ind i en omfattende polemik om vort lands penge- og valutapolitik og også fik overdraget forskellige offentlige hverv, kan det ikke undre, at der i Axel Niensens første år som professor indtrådte en pause i hans videnskabelige forfattervirksomhed. Allerede i 1913 udsendte han dog til brug for studenterne et mimeograferet »Grundrids til Forelæsninger over Sociologien«, som snart fulgtes af et hefte med »Supplement og Noter til W. Scharlings Bankpolitik«, og i 1917 udkom »Den skandinaviske Møntunion, et historisk Rids«.

Til en begyndelse var det antagelig mindre af tilbøjelighed end som pligttro arvtager efter Scharling, at Axel Nielsen fra sine hidtidige, overvejende historiske studier vendte sig mod penge- og bankvæsenets teoretiske og politiske problemer, men som han fordybede sig i dem, fangede de hans fulde interesse og gennem en årrække beslaglagde de omtrent hele hans arbejdskraft. Det litterære resultat blev en »Bankpolitik« i to digre bind.

Første del, der udkom i 1923, bærer undertitlen »Beskrivelsen«. Den skildrer bankvæsenets udvikling og daværende tilstand i England, Frankrig, Tyskland, U.S.A. og de skandinaviske lande og betegner for så vidt en fortsættelse af Axel Niensens økonomisk-historiske arbejde, selvom hovedvægten naturligvis her er lagt på den nyeste tid. Størst varig værdi har vel den fyldige oversigt over Danmarks bankhistorie, hvor man, ikke mindst for den ældre tids vedkommende, mærker forfatterens intime fortrolighed med kildematerialet. Men også bag fremstillingen af bankvæsenet i de andre lande lå et meget grundigt forarbejde både herhjemme og under et nyt studieophold i London, og bogen afhjalp ved sin fremkomst et stor savn som afløser af Scharlings omkring århundredskiftet udarbejdede og forlængst aldeles forældede værk om samme emne. I modsætning til Scharling, der i sin bog alene omhandlede seddelbankerne, giver Axel Nielsen tillige en udførlig og levende skildring af de ikke-seddeludstedende forretningsbankers fremvækst og koncentration. Også den fortrinlige beskrivelse af det engelske pengemarked fortjener at fremhæves. I det hele taget er bogen præget af forståelse af og kontakt med det praktiske økonomiske liv, og det er her lykkedes Axel Nielsen at hæve sig op over sit store stof og drage det væsentlige og typiske frem uden for mange trættende detaljer, ligesom hans sprog er blevet lettere og mere udtryksfuldt.

Bankpolitikens anden del, »Læren«, giver adskilligt mere, end bogens hovedtitel lover, idet den ikke blot behandler bankpolitikken, men også store dele af penge- og kreditteorien. Den udkom i 1930, kun et år før Englands opgivelse af guldfoden indledede en ny æra i pengevæsenets historie. Den uundgåelige konsekvens af denne ejendommelige skæbne blev, at adskilligt af bogens stof uventet hurtigt kom til at stå i fortid. Men på andre punkter — som f. eks. under omtalen af pengebehovet og udviklingen fra den rent statistiske kvantitetsteori til den mere dynamiske »indkomstteori« — finder man ved fornyet gennemlæsning af bogen betragtninger, der peger frem mod de nye synspunkter, som vandt indpas i nationaløkonomien i trediverne. Medens bogens kapitelinddeling er udtryk for en god og klar systematik, kan det indenfor nogle af de meget lange kapitler falde vanskeligere at fastholde linien i den ofte noget tunge og springende fremstilling og finde frem til forfatterens egne synspunkter og konklusioner; de fleste statsvidenskabelige studenter har vist nok fundet bogen svær at »lære«. I nogen måde skyldes dette den beskedenhed og skyhed for at trænge sig selv i forgrunden, der kendetegnede Axel Nielsen både som forsker og lærer; han var i god forstand elektiker, altid bestræbt på at lade alle anskuelser og synspunkter komme til orde. Desuden bør det tilføjes, at andre afsnit og ganske særlig da bogens indledende kapitel om bankkreditens væsen også fra et pædagogisk synspunkt fortjener stor anerkendelse. Med benyttelse af et efter amerikanske fremstillinger mønster konstrueret, stili-

seret taleksempel giver Axel Nielsen her en overordentlig anskuelig skildring af såvel seddelbankers som forretningsbankers kreditskabelse. Værdifulde og tankevækkende er også hans betragtninger vedrørende bankkoncentrationens problemer og vedrørende forholdet mellem banker og sparekasser.

En særlig interesse knytter sig til det fyldige tillæg om »Dansk Valutapolitik 1914—27«, der giver en konkret illustration til de i det foregående behandlede grundsætninger og problemstillinger og en sammenfatning af den kritik, Axel Nielsen i den pågældende periode rettede mod Nationalbankens inflationistiske pengepolitik.

Som alle sådanne deskriptive fremstillinger måtte naturligvis også første del af Axel Nielsens Bankpolitik ret hurtig trænge til en à jour-føring, og som nævnt medførte udviklingen efter 1931, at der også forholdsvis snart kom andre principielle spørgsmål i forgrunden på dette område. For »Beskrivelsen«s vedkommende afbødede Axel Nielsen de værste mangler ved udarbejdelsen af et par supplementshefter til brug for de studerende, og også hans forelæsninger over »Læren« blev i de senere år væsentlig omlagt og udvidet i overensstemmelse med den rummeligere opfattelse af pengepolitikens virkeområde og virkemidler, der var kommet frem, efterhånden som ansvaret for dens gennemførelse var gledet over fra seddelbank til statsmagt, og med den i sammenhæng hermed stående voksende erkendelse af, at pengeteorien ikke lader sig skille ud fra den økonomiske teori iøvrigt. Udførlig omtale og vurdering blev givet af Keynes's og hans elevs synspunkter og ikke mindst af fuldbeskæftigelsespolitikens problemer. Planer om udsendelse af en revideret udgave på engelsk af »Bankpolitik« I—II blev desværre ikke til virkelighed.

Med overtagelsen af redaktionen for det danske bind i Georg Brodnitz: »Handbuch der Wirtschaftsgeschichte« vendte Axel Nielsen tilbage til den økonomiske historie. Som medarbejdere på denne første større samlede oversigt over vort lands økonomiske historie, der udkom i 1933 under titlen »Dänische Wirtschaftsgeschichte«, fik han professorerne Erik Arup, O. H. Larsen og Albert Olsen, og han lagde som udgiver et meget stort arbejde i at søge de enkelte bidrag smeltet sammen til en så vidt muligt homogen fremstilling. Selv skrev Axel Nielsen om byerhvervenes udvikling efter 1840. Pladshensyn nødvendiggjorde en stærk koncentration af det meget omfattende stof, han gennem årelang system med emnet havde samlet, og her som i »Bankpolitik« I lykkedes det ham på en fortræffelig måde at trække udviklingens hovedlinier op. Det siger sig selv, at værdien af en så knap fremstilling navnlig må ligge i de synspunkter, der anlægges, og her mærker man overalt den erfarne økonom. Interessante er ikke mindst de betragtninger, der anstilles over Danmarks overgang fra kreditor- til debitorland og dens sammenhæng med landbrugets kår. Når Danmark efter krisen i

1857 kunne frigøre sig fra sin tidligere økonomiske afhængighed af Hamborg og endog selv optræde som långiver i udlandet, hænger det naturligvis sammen med de stigende kornpriser, men Axel Nielsen fremhæver tillige, at landbrugets gode indtægter i denne periode sikkert for en del var udtryk for en rovdrift, der tærede på jorden. »Es war die aufgespeicherte Kraft des Bodens, die exportiert und in Kapital umgesetzt wurde«. Omvendt ser han — måske lidt for ensidigt — landbrugskrisen i firserne og den deraf affødte kapitalkrævende omlægning af landbrugets produktion som årsagen til Danmarks gældsættelse i den følgende periode. Han synes at mene, at de billigere udenlandske lån i omstillingsperioden var et uundgåeligt onde, noget, som måtte tages med, om dansk eksport skulle være konkurrencedygtig på verdensmarkedet.

I de følgende år fortsatte Axel Nielsen med uformindsket flid sine arkivstudier på dette område, og da han i 1937 havde fået overdraget udgivelsen af det af Otto Mønstedts Fond bekostede store værk om »Industriens Historie i Danmark« fik han lejlighed til i dets afsluttende dobbeltbind, der udkom i 1944, at øse af sit rige kildestof i en bred og fyldig skildring af dansk industris udvikling mellem 1820 og 1870. Talrige panegyriske festskrifter har behandlet enkelte industrivirksomheders historie, men her gives for første gang en fremstilling af selve de vilkår, hvorunder industrien er vokset frem her i Danmark; dens forhold til statsmagten f. eks. gennem toldpolitikken, arbejder- og kapitalforhold, organisationsformer, produktionsomfang, omkostnings- og prisforhold m. m. bliver indgående belyst. Mangfoldige interessante og morsomme detaljer hentet fra arkiverne og den samtidige litteratur er her stillet sammen til et levende helhedsbillede og bedømt ud fra selvstændige og frugtbare økonomiske synspunkter. Det må dybt beklages, at Axel Nielsen ikke nåede at give en tilsvarende bred fremstilling af tiden efter 1870 som supplement til den meget knappe behandling heraf i »Dänische Wirtschaftsgeschichte«.

Det sidste arbejde, Axel Nielsen nåede at få publiceret, var den fornøjelige lille bog om »Det statsvidenskabelige Studium i Danmark før 1848«, udarbejdet i anledning af statsvidenskabelig eksamens 100 års jubilæum, men som de foregående historiske værker baseret på årelang materialeindsamling. Heri gives ikke blot en grundig oversigt over den statsvidenskabelige eksamens lange tilblivelseshistorie, men tillige en af mange morsomme enkeltheder krydret skildring af, hvorledes økonomi og dermed beslægtede emner siden reformationen forsknings- og undervisningsmæssigt er blevet plejet dels ved Københavns Universitet dels ved Akademiet i Sorø. Som det skete for Tysklands vedkomende i bogen om kameralismen, betones her Aristoteles's store betydning for den ældre danske økonomiske litteratur.

Ind imellem de ovenfor omtalte værker offentliggjorde Axel Nielsen i ind- og udland en række mindre afhandlinger af økonomisk eller historisk indhold. En del af de økonomiske artikler er at betragte som forarbejder til

bankpolitiken; resten behandler overvejende aktuelle økonomiske problemer. Til gengæld er emnerne for de historiske afhandlinger ofte hentet fra fjerne afkroge af historiens arbejdsmark. Tilsammen vidner disse mindre arbejder om Axel Nielsens store alsidighed og vidtspændende interesser.

Selv om alvorlig sygdom i de senere år i lange perioder afbrød Axel Nielsens arbejde, fortsatte han til det sidste med usvækket iver sine arkiv- og biblioteksstudier, og hans største bekymring efter afgang fra Universitetet 31. januar 1951 var, at hans otium ikke skulle blive langt nok til at fuldføre det arbejde om de »uægte lav«, som han var langt inde i. Dette blev ham desværre ikke forundt.

I sine smukke mindeord ved Harald Westergaards død skrev Axel Nielsen: »Om ham kan det med sandhed siges, at han var: professor, simul et praeceptor«. Det samme kan med ikke mindre ret siges om Axel Nielsen selv. Gennem mange år var han og L. V. Birck så godt som ene om at varetage undervisningen i nationaløkonomi på Københavns Universitet. Vidt forskellige som de var, supplerede de på udmærket måde hinanden. Når Birck var oplagt, var hans timer en fest, ikke blot på grund af hans sprudlende vid, men især fordi han da i sjælden grad inciterede til selvtænkning og æggede til modsigelse. Men Birck var i sin undervisning impulsiv og springende, og der var døde perioder mellem de uforglemmelige stunder; den daglige omhyggelige forberedelse af forelæsninger var ikke hans sag. Her havde til gengæld Axel Nielsen sin styrke. Hos ham fik man en systematisk og grundig gennemgang af stoffet og en solid ballast af nyttig viden. Han havde langt fra Bircks blændende fremstillingsform, men hans noget monotone og ordrige forelæsninger kunne have både humor og ironi, selv ironi ikke undtaget. Og om studenterne ikke i samme grad som i Bircks bedste øjeblikke blev tvunget til straks selv at »tænke med«, var det nok for en del, fordi Axel Nielsen selv så samvittighedsfuldt havde gennemarbejdet stoffet og lagt alle argumenter på bordet. Men det hang tillige sammen med en vis kejthed og generthed, som — navnlig vistnok i hans første professorår — gjorde det lidt vanskeligt for Axel Nielsen at komme i den personlige kontakt med de studerende, som han gerne ville.

Fra adskillige tidligere elever foreligger der samstemmende udtalelser om, hvor stor betydning Axel Nielsens undervisning har haft for dem senere i livet. Et mere indirekte vidnesbyrd i samme retning kan man finde ved at modstille den måde, hvorpå økonomiske spørgsmål behandlede i dansk dagspresse under og efter de to verdenskrige. Under den første krig stod Axel Nielsen så godt som fuldstændig alene i sin kamp mod den inflationistiske politik. En menneskealder senere havde han udklækket en flok våbendragere, som rundt om på bladenes handelsredaktioner hver efter sin evne søgte at anlægge nationaløkonomiske synspunkter. Selv om mester måske ikke altid var helt tilfreds med svendenes arbejde, var der her sket

et afgørende fremskridt, som Axel Nielsen havde en væsentlig del af æren for.

Ved siden af selve lærergerningen fandt Axel Nielsen tid til også på anden måde at gøre en indsats for studenterne. Det lå ham varmt på sinde, at de knappe legatmidler blev forvaltet bedst muligt — han advarede f. eks. i trediveerne Universitetet mod at forhaste sig med at følge en henstilling fra regeringen om konvertering af legaternes obligationskapital — og han arbejdede selv med held på at få legatmassen specielt for de statsvidenskabelige studerende forøget. Vi er mange, der fra studenterdagene har personlig erfaring for, at Axel Nielsen ikke skyede nogen møje for — ofte ad ubegribelige veje — at få opsporet, hvor skoen trykkede, og som er ham tak skyldige for stiltfærdigt ydet hjælp og håndsrækning i vanskeligheder af den ene eller den anden art.

Og Axel Nielsen slap ikke sine studenter af syne, når de forlod Universitetet. Han fulgte med levende interesse deres senere skæbne, altid parat til bistand, om den tiltrængtes. Ganske særlig, hvor han øjnede videnskabelige anlæg, var Axel Nielsen utrættelig i at give impulser og opmuntring. Kom man til ham, nedtrykt over at være kørt fast i et eller andet problem, kunne han til husværelse citere Madvigs gribende bøn ved Universitetets 400 års jubilæum: »Du skaane os ikke for Arbejdets Møje, du skaane os ikke for Tvivlens Braad, du skaane os end ikke for Mismodets lange Tider, men du give os til Løn at se Sandheden, om endogsaa fjernt, at høste Erkendelsens Frugt, og vi ville være glade over det Maal, du deraf giver os. Og sænk dig i vor Ungdoms Sjæle, tænd ogsaa der den samme Ild, giv dem Ungdommens Frejdighed, men giv dem tillige den begyndende Manddoms Alvor, at de alle forberede sig til Livets Gerning, hver til sin, med Stræben efter Sandhedens Erkendelse, med Stræben efter at se den enkeltes Gerning i det Heles Lys. Væk hos nogle Lyst og Mod til at hellige sig Videnskaben helt og til at tilhøre Universitet, giv deres Stræben saadan Fremgang, at det i Sammenligning med os kan siges, at Sønnerne var bedre end Fædrene«. Med fuld ret kunne Axel Nielsen gøre disse ord til sine. »Der var og er« — skrev sparekassedirektør Jens Toftegaard om ham på hans 70 års fødselsdag — »i hele hans Væsen og Væren baade personlig Varme og den ægte Alma Maters Søns Ærbødighed for alt ærligt videnskabeligt Arbejde, selv de mest famlende Forsøg, som gør, at Eleven med umiddelbar Tryghed søger ham«.

I Universitetets administration deltog Axel Nielsen i en årrække som medlem af Konsistorium, og da han i 1935—36 som den sidste af de etårige rektorer på den smukkeste måde afsluttede denne epoke i Universitetets historie.

Men også udenfor Universitetet har Axel Nielsen øvet en betydningsfuld indsats. For det første gennem talrige indlæg i dagspressen. Mange af

disse artikler var så vægtige og gennearbejdede, at der er en jævn overgang mellem dem og hans mindre, egentlig videnskabelige arbejder. Disse indlæg sigtede imidlertid ikke blot på at klarlægge den økonomiske sammenhæng og analysere de økonomiske virkninger af foretagne eller påtænkte foranstaltninger, men gav tillige klare og utvetydige udtryk for, hvad der efter Axel Nielsens opfattelse var den rette løsning af problemerne. Han, der på Universitetets kateder kunne nære en næsten selvudslettende ængstelse for at lade sine egne anskuelser træde frem, viste her i fuld mål sine meningers mod, også når han måtte gå mod strømmen.

Det er nævnt ovenfor, at Axel Nielsen allerede under den første verdenskrig slog sit navn fast i offentligheden gennem en række skarpe angreb på Nationalbanken, for dens lidet målbevidste ledelse af Danmarks pengepolitik. Var hans råd i tide blevet fulgt, havde man utvivlsomt undgået mange af de ulykker, som den letsindige inflationistiske kreditpolitik i årene under og efter krigen bagefter førte over vort land. Også i de senere år fremhævede Axel Nielsen gang på gang farerne ved at vælge den måske i øjeblikket letteste og derfor fristende udvej: fortsat at forringe landets valuta. Blandt midlerne til at undgå en sådan udvikling understregede han stedse rentepolitikens betydning, og det var ham i hans sidste år en tilfredsstillelse at se, hvorledes den rundt om i verden igen var ved at komme i forgrunden, efter at den siden krisen i begyndelsen af trediverne havde været så stærkt i miskredit både blandt politikere og blandt mange yngre økonomer. Men selv om rentepolitik til pengeværdiens bevarelse således i nogen måde blev Axel Nielsens *praeterea censeo* i tidens økonomiske debat, gav han også i årenes løb værdifulde bidrag til mangfoldige andre brændende økonomiske spørgsmåls forståelse og løsning. Længe vil man også huske de vidtskuende økonomiske nytårsoversigter, han gennem henvend 25 år skrev i dagbladet Børsen, og hvori han lagde et meget stort arbejde.

Men også på anden måde kom Axel Nielsen til at tage del i vigtige økonomiske drøftelser og afgørelser. Det skete gennem de mange offentlige hverv, som tid efter anden blev lagt på hans skuldre. Under den første verdenskrig var han formand for Kaffenævnet og medlem af Den overordentlige Kommission af 8. August 1914. Her pegede han ligeledes på et tidligt tidspunkt i et memorandum på kreditpolitiken som det centrale middel til at holde prisudviklingen i tømme.

Også i de talrige råd, udvalg og kommissioner, der i de første år efter krigen nedsattes til drøftelse af valutasituationen, havde Axel Nielsen sæde, og medens han til en begyndelse stod så temmelig alene, kunne han efterhånden glæde sig ved voksende tilslutning til sine synspunkter. Men megen kostbar tid gik tabt, inden den i sommeren 1923 sammenkaldte valuta-konference i en af Axel Nielsen inspireret udtalelse i oktober samme år

fremhævede kreditpolitikens afgørende betydning for prisudvikling og betalingsbalance, og så skulle der endda gå endnu nogle skæbnsvangre måneder, før Nationalbanken endelig gjorde alvor af kreditstramningen. Følgen var, at den efter konferencens forslag oprettede Valutaegaliseringsfond, i hvis bestyrelse Nationalbankens repræsentanter fremdeles vendte det døve øre til Axel Niensens advarsler, blev opbrugt uden at have gjort den tilsigtede nytte. I 1926 udarbejdede Axel Nielsen til brug for Handelsministeriet og Rigsdagens Valutaudvalg en redegørelse for de økonomiske og finansielle spørgsmål, der knyttede sig til en genindførelse af guldfoden i form af en nedskåret »shillingkrone«. Heri afholdt han sig omhyggeligt fra enhver vurdering af, om man burde skride til en sådan nedskrivning, men i dagspressen gik han stærkt ind for en tilbageføring af kronen til dens gamle paritet.

I 1934 klarlagde Axel Nielsen sammen med professor Kristian Sindballe i en kritisk redegørelse til Handelsministeriet de mange ulemper, der knyttede sig til visse nye former for opsparings- og udlånsvirksomhed (navnlig »Jord, Arbejde og Kapital's Finansierings-Afdeling«), som var kommet frem i den nærmest foregående tid og gennem pågående reklame havde vundet betænkelig udbredelse. Samme år fungerede Axel Nielsen som formand for Statsministeriets Udvalg vedrørende Sanering af Landbrugets Gældsforhold.

Sidst, men ikke mindst, er der i denne sammenhæng grund til at mindes Axel Niensens indsats under besættelsesårene i Finansministeriets Udvalg af 30. Januar 1943, det såkaldte »professorudvalg«. Allerede i 1940 havde dette udvalg en forløber i et snævrere udvalg, som først med meget kort varsel forsynede finansministeren med argumenter mod det tyske forslag om en dansk-tysk mønt- og toldunion og kort tid efter afgav en udtalelse til fordel for en væsentlig kronehævning. Selve professorudvalget udarbejdede i 1943 en kortere betænkning »Foranstaltninger mod Inflation«, og umiddelbart efter befrielsen fremlagde det et omfattende program for Danmarks økonomiske politik i de nærmest kommende år (»Økonomiske Efterkrigsproblemer« I—II). I alle disse udtalelser har Axel Niensens store erfaring og kloge besindighed sat sig spor.

Allerede i 1922 indvalgte Axel Nielsen som statens repræsentant i Nationalbankens repræsentantskab og fik således lejlighed til at gøre sine synspunkter gældende indenfor murene. I tilrettelæggelsen af bankens overgang fra privat aktieselskab til selvejende institution i 1936 tog han virksom del, og i den nye Danmarks Nationalbank indsatte staten ham som den ene af sine to repræsentanter i bestyrelse og repræsentantskab. Han var til sin død repræsentantskabets næstformand.

I årene 1926—36 var Axel Nielsen formand i tilsynsrådet for Kongeriget Danmarks Hypotekbank. Han var medlem af Banklovkommissionen af

1928, formand for Revisoreksamenskommissionen fra 1934 til sin død og formand for Kommissionen til Revision af Bogholderiloven af 1949. Endelig sad han fra 1948 i bestyrelsen for Aktieselskabet Jacob Holm og Sønner.

Som formand for Nationaløkonomisk Forening 1928—37 pustede han nyt liv i vor gamle forening, der under hans ledelse blev et forum for saglig drøftelse også af tidens aktuelle økonomiske problemer. Ved foreningens 75 års jubilæum i 1947 udnævntes han til æresmedlem.

I anerkendelse af Axel Nielsens økonomisk-historiske værker indvalgte han i 1942 i Videnskabernes Selskab. I Akademiet for de tekniske Videnskaber havde han sæde fra 1937.

Fra mange sider var der bud efter Axel Nielsen, og i alt, hvad han foretog sig, lagde han et solidt og samvittighedsfuldt arbejde. Men bestandig betragtede han sin forsker- og lærergerning som nummer eet. Få har tjent Alma Mater mere trofast og pligtopfyldende end Axel Nielsen. Da han nåede at blive Universitetets i anciennitet ældste professor, kunne han i spøg beklage sig over, at dette ikke længere som i gamle dage berettigede til forelæsningsfrihed, men faktisk undte han sig ikke fornøden ro og hvile efter de sidste års sygdomsanfald, før han hver gang igen med utålmodighed og ildhu kastede sig ind i undervisningen og det videnskabelige arbejde. Og besøgte man ham på hospitalet i disse år, var hans første spørgsmål uvægerligt: »Hvordan går det derinde?«.

Sammenfattende tør man vel sige, at indenfor Axel Nielsens videnskabelige produktion er det de historiske arbejder, der vil leve længst. Der er allerede peget på hans sjældne evne til at opstøve nyt kildestof. For en del skyldtes dette naturligvis hans utrættelige flid og grundighed, men han syntes tillige i besiddelse af en rent intuitiv eller instinktiv sporsans. Som Harald Westergaard engang træffende udtrykte det: det historiske materiale formelig groede op omkring ham. Sin nationaløkonomiske indsats øvede Axel Nielsen for en ikke ringe del gennem sin lange lærergerning og sine talrige indlæg i den økonomiske debat, og for så vidt hører den allerede fortiden til, selv om den også fremover vil sætte sig spor og længe blive mindet med taknemmelighed. Men hertil bør føjes, at værdien af Axel Nielsens manddomsarbejde som økonomisk historiker i høj grad beroede på, at han tillige var den skolede nationaløkonom.

I sin redelige forskertrang og dybe kærlighed til sandheden var Axel Nielsen en ægte videnskabsmand. På hans 60 års dag tegnede en af hans elever, senere nationalbankdirektør Holger Koed i en artikel i »Børsen« dette billede af ham: »Han er uden nogen Form for Humbug. Overfor de forskellige »Ideologier«, af hvad Art nævnes kan, staar han med kritisk Objektivitet, og ingen Moderetninger indenfor hans Videnskab har kunnet tage ham til Indtægt. Mest kritisk er han maaske overfor den »moderne« Tendens til at behandle den teoretiske Økonomis Problemer i et kompli-

ceret matematisk Formelsprog. Han ynder ikke Økonomiens »Kurve-magere«. Han har aldrig anglet efter Popularitet, men er gaaet sin egen Vej uden at bekymre sig om, hvorvidt Vejen ogsaa passede andre, eller hvorvidt han fik større eller mindre Følge. Som Personlighed er han ikke uden Kanter. Hans sarkastisk-spøgefulde Samtaleform har sikkert undertiden gjort det vanskeligt for Folk at komme ham paa nært Hold, navnlig Folk, der ikke er klar over, at Sarkasme ofte blot kan være Udtryk for et følsomt Sinds Dækstilling overfor Omverdenen.« Til denne træffende karakteristik skal her kun føjes eet træk: Til det sidste var Axel Nielsens tanke lige klar, og hans interesser lige vidtspændende, men man følte tillige med betagelse, at han i de sidste af sygdommen mærkede år var nået frem til en indre afklarethed og ro, en »visdom«, som bl. a. også gav sig udslag i, at han i højere grad end i fordums stridsår evnede at dømme anderledes tænkende med overbærende mildhed og forståelse.

Carl Iversen.

I 1911 blev Axel Nielsen professor ved universitetet efter Scharlings død. Der var konkurrence om stillingen, og foruden Axel Nielsen deltog fire andre i konkurrencen, nemlig Gædeken, Mackeprang, Warming og Wieth-Knudsen. Jeg studerede endnu ved universitetet på den tid (jeg var kommet til studierne i en sen alder), og vi var naturligvis en del ældre studenter fra det statsvidenskabelige fakultet, som med stor interesse fulgte konkurrenceforelæsningsne. Axel Nielsen forelæste over »Forholdet mellem nationaløkonomiens teori og politik«. Vi havde naturligvis nok vidst, at der var forskel på teorien og politiken i den nationaløkonomiske videnskab, men en sådan systematisk undersøgelse af forholdene, som Axel Nielsen gav, havde vi ikke været ude for før, og den interesserede os stærkt.

Men ville han blive professor? Gædeken og Mackeprang måtte regnes uden chancer. Warming var docent ved universitetet i Danmarks statistik, og studenterne kunne egentlig godt lide ham, selv om hans undervisning kunne være noget detailmæssig præget. Nogle holdt derfor på Warming. Wieth-Knudsen var mere blændende i sine forelæsninger end både Axel Nielsen og Warming, men vi studenter havde alligevel på fornemmelsen, at han var lidt ubestemmelig, og vi troede ikke på hans chancer. Det måtte blive Warming eller Axel Nielsen.

Det blev Axel Nielsen, og det var et godt valg for universitetet og et godt valg for studenterne, også for den kreds, der kun en kort tid havde lejlighed til at møde ham som lærer.

Disse ting fra 1911 randt mig i hu, da jeg af tidsskriftets redaktør blev anmodet om at skrive nogle mindeord om professor Axel Nielsen. Senere

har jeg haft rig lejlighed til at møde ham og samarbejde med ham på de finanspolitiske og pengepolitiske områder.

Axel Nielsens første videnskabelige produktion, guldmedaljeafhandlingen og doktorafhandlingen, viste hans stærke interesse for den økonomiske historie, men de viste tillige, at det var de pengepolitiske problemer i historien, som interesserede ham. Hans væsentligste virksomhed uden for universitetsgerningen har da også ligget på disse områder.

Mest grund er der til at nævne Axel Nielsens virksomhed i Nationalbanken. Han blev i 1922 udnævnt til statens repræsentant i Nationalbankens repræsentantskab, idet staten på det tidspunkt benyttede sin ret efter loven af 1919 til at udnævne to repræsentanter. Det var dog ikke første gang, staten tog Axel Nielsens arbejdskraft i brug. Under den første verdenskrig var han et virksomt medlem af den overordentlige kommission af 8. august 1914, og han deltog i arbejdet til kommissionens ophævelse i 1921.

Axel Nielsens indstilling til Nationalbankens politik under den første verdenskrig er kendt. Det var en stærkt kritisk indstilling. Det kom frem i artikler i dagspressen, navnlig i »Børsen« og på anden måde i krigsårene og de nærmeste efterkrigsår, og en samlet redegørelse for denne kritik er optaget som tillæg i 2. bind af Axel Nielsens »Bankpolitik«. Hans kritik går navnlig ud på, at Nationalbanken under krigens første år ikke lod de udenlandske valutaer falde i værdi for derved at hæmme prisstigningen, og at den ved sin alt for liberale kreditpolitik i de nærmeste efterkrigsår fremmede den stærke inflation, som herskede i disse år.

Der er ingen tvivl om, at Axel Nielsen i alle hovedlinierne havde ret i sin kritik, og at Nationalbanken som helhed og navnlig i efterkrigsårene tænkte mere på at forsyne landet med penge end på at begrænse kreditten og ved pengepolitiske midler holde igen over for den stigende inflation.

Axel Nielsens virksomhed inden for Nationalbanken strakte sig over næsten 30 år, fra 1922 til hans død. Straks efter hans indtræden i bankens repræsentantskab blev han indvalgt i et udvalg, som skulle behandle spørgsmålet om, hvorvidt repræsentantskabet på en mere tidssvarende måde end hidtil kunne deltage i bankens ledelse. Banken havde ikke nogen bestyrelse den gang, men der eksisterede dog et »stående udvalg« som et slags mellemled mellem direktion og repræsentantskab. Nu skulle dette udvalg erstattes af et mere aktivt udvalg, og da det oprettedes i 1923, blev Axel Nielsen medlem. I 1927 blev dette nye udvalg igen ophævet, formentlig imod Axel Nielsens ønske, og da det gamle »stående udvalg« trådte i virksomhed igen, ville han ikke være medlem, men trak sig tilbage og blev erstattet af redaktør Thalbitzer, der også i 1922 var udnævnt som statens repræsentant i banken. Det er vel sandsynligt, at Axel Nielsen har følt sig lidt ensom i udvalget med sine anskuelser, og når man kender Axel Nielsens natur, forstår man, at han så hellere har villet trække sig tilbage.

Under min første periode som finansminister, fra 1924 til 1926, førtes der talrige forhandlinger med Nationalbanken om de forskellige »valutaordninger«, og Axel Nielsen deltog fra bankens side i disse forhandlinger. Han har sikkert ikke været fuldt tilfreds med de overenskomster, som forhandlingerne førte til, men når den private nationalbanks økonomiske interesse og statens interesser skulle afvejes, var der ikke tvivl om, at Axel Nielsen mest følte sig som statens mand. Da jeg i 1933 blev udnævnt til direktør i Nationalbanken, mødte jeg Axel Nielsen i repræsentantskabet, og vort samarbejde indenfor bankens egne rammer tog sin begyndelse.

Med den nyordning, som trådte i kraft for Nationalbanken i 1936, blev der oprettet en egentlig bestyrelse, og Axel Nielsen blev udnævnt af regeringen til medlem af bestyrelsen. Samtidig blev han af repræsentantskabet valgt til dettes næstformand, og begge stillinger havde han til sin død. I repræsentantskabets møder var det forholdsvis sjældent, at Axel Nielsen tog ordet. Det var kun, hvis der forelå spørgsmål, som han mente særlig vedrørte hans interesser. I bestyrelsesmøderne derimod var han et af de mest aktive medlemmer, og hans indlæg var altid præget af hans sikre syn på de pengepolitiske problemer. Under de vanskelige krigsåre og i efterkrigsårene var Axel Niensens virksomhed i bankens bestyrelse en stor hjælp for direktionen og for den øvrige bestyrelse. Hans syn på den fare, der truede vor økonomi ved den voksende pengeregighed, faldt helt sammen med direktionens. Man havde altid indtryk af, at Axel Nielsen følte sig hjemme i banken. Havde han måske i sin første tid i Nationalbanken følt sig noget isoleret, så var det ikke tilfældet nu. Men hans bekymring for den pengepolitiske udvikling, som banken naturligvis ikke alene var herre over, kunne af og til vise sig i en vis pessimisme, som han i dæmpet ordvalg gav udtryk for.

Da Nationalbankens ledelse under krigen opfordrede regeringen til at nedsætte et sagkyndigt udvalg til at forberede lovgivning om pengepolitiske foranstaltninger mod inflationen, var Axel Niensens navn det, som først nævntes fra Nationalbankens side. Han stod ubestridt som vort lands førende ekspert på pengepolitikens område, og det var i denne egenskab, han blev medlem af det såkaldte »professorudvalg«, da dette blev udnævnt af regeringen i januar 1943. For Nationalbanken var der tillige den store tilfredsstillelse ved Axel Niensens udnævnelse, at man vidste, han ville søge at fremme de synspunkter på pengepolitikken, som var hans, og som også var Nationalbankens.

Axel Niensens betydning for Nationalbanken har været stor. Han mødte en del modstand fra først af, men han voksede fastere og fastere i systemet, og mangt og meget af det, der er foregået i banken, har været præget af Axel Niensens kloge og forstandige synspunkter.

C. V. Bramsnæs.

FORTEGNELSE OVER PROFESSOR AXEL NIELSENS SKRIFTER

Udarbejdet af Birte og P. E. Milhøj.

Den efterfølgende fortegnelse kan kun gøre krav på at være fuldstændig for så vidt angår selvstændigt udgivne bøger og pjecer, navngivne responsa til officielle udvalg og kommissioner samt tidsskriftsartikler og lign. i sådanne danske og udenlandske tidsskrifter, som efter deres karakter kunne tænkes at indeholde bidrag fra Axel Nielsens hånd.

Herudover omfatter Axel Nielsens skribentvirksomhed en række anmeldelser og vurderinger af nye publikationer samt en meget lang række artikler og indlæg i dagspressen. Da det ikke mindst er denne side af forfatterens efterladte arbejder, der giver udtryk for hans syn på den løbende økonomisk-teoretiske og økonomisk-politiske udvikling, er det forsøgt at medtage et så fuldgyldigt udvalg heraf som muligt. Axel Nielsens pen fandt imidlertid vej til en meget omfattende række publikationer, hvorfor det er muligt, at især enkelte dagbladsartikler, der burde have fundet deres plads i en fortegnelse over de arbejder, hvori eftertiden kan finde forfatterens tanker udtrykt, måtte mangle. De i fortegnelsen anførte dagbladsartikler har man fundet frem til gennem Axel Nielsens efterladte scrapbøger og gennem aviskronikindekset, ligesom man har modtaget værdifulde oplysninger fra de dagblade, hvor man vidste, at hans forfatterskab især var faldet, nemlig: Børsen, Jyllandsposten og Politiken samt fra magister Vagn Dybdahl, Erhversarkivet, Aarhus. — Interviews, korte udtalelser til dagspressen på forespørgsel o. lign. er ikke medtaget.

ANVENDTE FORKORTELSER:

NT = Nationaløkonomisk Tidsskrift.
 Jahrb. f. = Jahrbücher für.
 Berl. Tid. = Berlingske Tidende — Morgenudgave.
 Berl. Tid. Aft. = Berlingske Tidende — Aftenudgave.
 Natt. = Nationaltidende.
 Bd. = Bind. — Rk. = Række. — p. = Side.

1903.

1. *Danske Bankprojekter fra Tiden før Kurantbankens Oprettelse.* NT 1903, p. 580—601.

1904.

2. *Islands Bankforhold.* NT 1904, p. 164—175.
3. *Japans Bankvæsen.* NT 1904, p. 414—421.
4. *Dänische Preise 1650—1750.* Jahrb. f. Nationalökonomie und Statistik 1904, p. 289—347.
5. Anm. af: *Kapitelstakster i ældre og nyere Tid.* Statens statistiske Bureau. NT 1904, p. 609.

1905.

6. Anm. af: *Jaffé, Edgar: Das englische Bankwesen.* NT 1905, p. 477—479.

1906.

7. *Nationalbanken 1908.* NT 1906, p. 225—258.
8. *Befolknings- og Beboelsesforhold i København omkring 1728.* Københavns

Brandforsikrings Jubilæumsskrift 1906.
 Udarbejdet sammen med professor Westergaard.

9. Anm. af: *Knapp, Georg Friedrich: Staatliche Theorie des Geldes.* NT 1906, p. 603.

1907.

10. *Specier, Kroner, Kurant. En Studie over den faldende Rigsdalerværdi i Danmark i Tiden 1671—1726.* Peter Hansens Forlag 1907, 147 p.

1909.

11. *Hvad Seckendorff havde til Hensigt med Teutscher Fürsten Staat.* NT 1909, p. 448—457.

1910.

12. Anm. af: *Amberg, Rudolph: Die Steuer in der Rechtsphilosophie der Scholastiker.* Berlin und Leipzig 1909. Beiheft zum Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie. Jahrb. f. Nationalökonomie und Statistik 1910, p. 263—267.

1911.

13. *Den tyske Kameralvidenskabs Opstaaen i det 17. Aarhundrede*. Avec un resumé en français. Hovedkommissionær: Andr. Fred. Høst og Søn 1911, 158 p.
14. *Die Entstehung der deutschen Kameralwissenschaft im 17. Jahrhundert*. Verlag von Gustav Fischer, Jena 1911, 125 p.
15. Anm. af: *Sjöstrand, Erik: Centralbankens väsentlige funktioner*. NT 1911, p. 405.
16. Anm. af: *Schwarz, Otto: Diskontopolitik*. NT 1911, p. 511.
17. Anm. af: *Kinkel, Johannes: Die sozial-ökonomischen Grundlagen der Staats- und Wirtschaftslehren von Aristoteles*. NT 1911, p. 601.

1912.

18. *Forholdet mellem Nationaløkonomiens Teori og Politik* (2 Foredrag). J. L. Lybechers Forlag 1912, 64 p.
19. *Den engelske Kulstrejke og dens Bilægelse*. NT 1912, p. 305—324.
20. *Den syndikalistiske Bevægelse*. NT 1912, p. 545—562.

1913.

21. *Grundrids til Forelæsninger over Sociologien (med særligt Henblik paa Statsteoriernes Historie) for statsvidenskabelige Studerende*, mimeograferet 1913, 107 p.
22. *Banker og Sparekasser*. NT 1913, p. 187—198.
23. *Parlament eller Erhvervsrepræsentation*. Tilskueren 1913, 10 p.
24. Anm. af: *Fridrichowicz, Eugen: Grundriss einer Geschichte der Volkswirtschaftslehre*. NT 1913, p. 314—316.

1914.

25. *Subventioner til oversøiske Rutedampere*. NT 1914, p. 113—135.
26. Anm. af: *Mann, Fritz Karl: Der Marschall Vauban und die Volkswirtschaftslehre des Absolutismus. Eine Kritik des Merkantilsystems*. Jahrb. f. Nationalökonomie und Statistik, 3. rk., bd. 48, p. 684—685. — Svar paa Berigtigelse fra Forf. Bd. 49, p. 717.
27. *De foreslaaede Ændringer til Nationalbankens Oktroj*. Børsen 18-10-1914.

1915.

28. *Supplement og Noter til W. Scharlings Bankpolitik*, mimeograferet 1915.
29. *Nationalbankens Regnskab*. Finanstidende 1915, p. 25—26.
30. Anm. af: *Rubow, Axel: Renteforhold i Danmark*. NT 1915, p. 232.
31. *Renteforhold i Danmark* (Modbemærkninger til Dr. Axel Rubow). NT 1915, p. 479—480.

1916.

32. *Dyrtid og Seddeludstedelse*. Den nationale Kapital. Gads danske Magasin 1916, p. 129—134.
33. Anm. af: *Brisman, Sv.: De moderna af-färsbankerna*. NT 1916, p. 212.
34. *Nogle Betragtninger i Anledning af Nationalbankens Regnskab*. Berl. Tid. 11. og 12-10-1916.

1917.

35. *Den skandinaviske Møntunion*. Børsens Forlag 1917, 74 p.
36. *Den stigende Disagio*. Børsen 20-1-1917.
37. *Dyrtid og Disagio*. Børsen 17. og 18-7-1917.
38. *Nationalbankens Omvendelse*. Børsen 5-10-1917.

1918.

39. *Bank-Ringen* (efter Jyllandsposten). Andelsbladet 1918, p. 599—600.
40. *Det nye Ændringsforslag til den svenske Banklov*. Finanstidende 1918, p. 702—703.
41. *Nationalbanken i hundrede Aar*. Børsen 4-7-1918.
42. *Opkøb af Provinsbanker*. Jyllandsposten 9-8-1918.
43. *Dyrtids-Problemet*. Jyllandsposten 18-9-1918.
44. *Et svensk Forslag om Statskontrol af Banksammenslutninger*. Børsen 25-12-1918.

1919.

45. Anm. af: *Wilcke, J.: Chr. IV's Møntpolitik*. NT 1919, p. 534.
46. *Seddelmængdens Stigning*. Børsen 3-1-1919.
47. *Stigningen i Sterling og Dollars*. Børsen 31-1-1919.
48. *Nationalbankens Dækningsregler*. Børsen 1-5-1919.
49. *Valutaspørgsmaalet i Sønderjylland*. Børsen 11-5-1919.
50. *Sterling- og Dollar-Kursen*. Børsen 27-5-1919.
51. *Krigen og Kurserne*. Børsen 5-6-1919.
52. *Vor Ind- og Udførsel*. Berl. Tid. Aft. 8-7-1919.
53. *Valutaspørgsmaalet i Sønderjylland*. Børsen 24-9-1919.
54. *Prisstigninger efter Krigen*. Børsen 28-11-1919.

1920.

55. *Valuta-Problemet*. Børsen 29-2. og 2-3-1920.
56. *Den svenske Diskontoforhøjelse*. Berl. Tid. Aft. 19-3-1920.
57. *Valutaspørgsmaalet — et Spørgsmaal om social Retfærdighed*. Berl. Tid. 28-6-1920.
58. *Valuta*. Berl. Tid. Aft. 6-7-1920.

1921.

59. *Bidrag til Belysning af Holbergs Formueforhold*. Holberg Aarbog 1921, p. 7—34.
 60. *Valutasituationen*. Dansk Arbejde, 1921, nr. 15, p. 1—2.
 61. *Tjenestemænd*. Berl. Tid. Aft. 13-4-1921.
 62. *Deflationen*. Børsen 1. og 2-6-1921.
 63. *Omkring Valutakrisen*. Frederiksborg Amtsavis 2-7-1921.
 64. *Handelsbalance og Vekselkurs*. Børsen 28-8-1921.
 65. *Tysklands Januar-Rate*. Børsen 8-12-1921.

1922.

66. *Inflation*. Illustreret Tidende 1922, p. 61.
 67. *Den sidste tyske Guld-Milliard*. Børsen 5-9-1922.
 68. *Inflationspolitikken*. Børsen 26-9-1922.

1923.

69. *Bankpolitik*. 1. Del, *Beskrivelsen*. 1923, 417 p. H. Hagerups Forlag.
 70. *Diskonto-Spørgsmaal*. Valutakonferencens Forhandlinger 1923, p. 312—317.
 71. *Paa Vej mod bedre Tider*. Børsen 1-1-1923.
 72. *Til Guldmonfodens 50-Aarsdag*. Nat. 22-5-1923.
 73. *Kronens Fald*. Politiken 14-6-1923.
 74. *Retningslinierne for den kommende Tids Valutapolitik*. Politiken 10-11-1923.

1924.

75. *March paa Stedet*. Børsen 1-1-1924.
 76. *Økonomisk Balance*. Nat. i. og 2-8-1924.

1925.

77. *I Kreditindskrænkningens Tegn*. Børsen 1-1-1925.
 78. *Englands Genindførelse af Guldmonfoden*. Jyllandsposten 1-5-1925.
 79. *Valuta og Finanser*. Jyllandsposten 28-6-1925.
 80. *Europas økonomiske Problemer*. Børsen 31-12-1925.

1926.

81. *Redegørelse for de retslige, finansielle og økonomiske Spørgsmaal, der knytter sig til en Indførelse af Guldindløselighed af Kronen ved en definitiv Guldværdi lig den engelske Shilling, og for den Form, hvorunder en Beslutning herom vil være at tage*. Til Ministeriet for Industri, Handel og Søfart 1926, 37 p. Axel Nielsen og Henry Ussing.
 82. *Pengevæsenets fremtidige Ordning i de nordiske Lande*. Det 8. nordiske nationaløkonomiske Møde i København, September 1926.

83. *Vekselkursen*. Frem 1926, p. 289—293.
 84. *Vor Tids Penge*. Frem 1926, p. 417—423.

1927.

85. *De autoriserede Pengesedler i det nordfjeldske Norge 1695—96*. Bergens Historiske Forenings Skrifter 1927, Nr. 33, 51 p.
 86. *Zum Problem der nordischen Münzunion*. Weltwirtschaftliches Archiv 1927, Heft 2, p. 293—304.
 87. Anm. af: Friis, Astrid: *Alderman Cockayne's project and the cloth trade. The commercial policy of England in its main aspects 1603—1625*. Historisk Tidende, 9. rk., VI bd., p. 314—316.
 88. Anm. af: Wilcke, J., *Kurantmønten 1726—1788*. NT 1927, p. 459.
 89. *Nationalbankens Beretning*. Jyllandsposten 16-10-1927.
 90. *Bankinspektion*. Jyllandsposten 6-11-1927.
 91. *Banklovens Revision*. Jyllandsposten 8-11-1927.
 92. *Handelsministerens Fejlgreb*. Jyllandsposten 23-11-1927.
 93. *Den tyske Skadeserstatning*. Jyllandsposten 4-12-1927.

1928.

94. *Garantifond og Banklikviditet*. NT 1928, p. 27—45.
 95. *Om et Pengemarkeds Forudsætninger*. NT 1928, p. 342—349.
 96. *Den engelske Bankreform*. Økonomi og Politik 1928, p. 113—121.
 97. *Om Oprettelsen af en Bank i Norge 1760*. Meddelelser fra det norske Riksarkiv 1928, p. 287—303.
 98. *Spørgsmålet om skandinavisk Myntunion*. Foredrag ved det 6. nordiske Handelsmøde, d. 24.—26. Septb. 1928 i Oslo. — Beretningen p. 31—38.
 99. *Guld kronens første Aar*. Børsen 1-1-1928.
 100. *Nordisk Konference om en ny Møntunion*. Politiken 29-4-1928.
 101. *Rentesatser og Rentemarginal*. Børsen 5. og 6-6-1928.
 102. *Mønt-Unionen*. Berl. Tid. 11-12-1928.

1929.

103. *Hjemlige Renteforhold*. NT 1929, p. 22—40.
 104. *Det danske Kapitalmarked og Sparekasserne*. Sparckassetidende 1929, nr. 17, p. 139—144.
 105. *Børs-Spekulationen i USA*. Berl. Tid. 3-4-1929.
 106. *Krisen i U.S.A. og dens Lære*. Berl. Tid. 24-11-1929.
 107. *De sidste Maaneders Pengepolitik*. Berl. Tid. 12-12-1929.
 108. *Den danske Krones internationale Stilling i 1929*. Berl. Tid. 31-12-1929.

- 1930.
109. *Bankpolitik*, 2. Del, *Læren*, 547 p. H. Hagerups Forlag 1930.
110. *Bankkreditens Elasticitet*. Statsvetenskaplig tidskrift för politik, statistik, ekonomi, 1930, häft 1, p. 44—59.
111. Anm. af: *Pedersen, Jørgen: Arbejdslønnen i Danmark under skiftende Konjunkturer i Perioden ca. 1850—1913*. 1930. Historisk Tidsskrift, 10. rk., I bd., p. 466—468.
112. Anm. af: *Trende, Adolf: Forschungen zur internationalen Finanz- und Bankgeschichte. Barthold Georg Niebuhr als Finanz- und Bankmann*. Berlin 1930. Historisk Tidsskrift, 10. rk., I bd., p. 387 f.
113. *Verdenskonjunkturerne*. Børsen 1-1-1930.
114. *Hvornæd betaler vi?* Berl. Tid. 16-1-1930.
115. *Den sidste Diskonto-Nedsættelse*. Politiken 10-5-1930.
- 1931.
116. *Den internationale Kreditkrise og Guldjoden*. NT 1931, p. 289—304.
117. *Vor Realkredit*. Jydsk Landbrug 1931, p. 623—631.
118. *Ist der Scheckstempel eine »Vermögensverkehrssteuer«?* Finanz-Archiv 1931, 2. bd., p. 44—46.
119. Anm. af: *Hahn, Albert L.: Volkswirtschaftliche Theorie des Bankkredits*, 3. udg. NT 1931, p. 109.
120. Anm. af: *Somary, Felix: Bankpolitik*. 2. udg. NT 1931, p. 188.
121. *Verdensdepressionen og dens Aarsager*. Børsen 1-1-1931.
122. *Rente-Statistik*. Politiken 4-3-1931.
123. *Vor Realkredit*. Jyllandsposten 8-8-1931.
- 1932.
124. *Korporationer*. Historiske Meddelelser om København, 2. rk. 1932, p. 249—269.
125. *Andelspenge*. Grundskyld 1932, p. 20—21 og p. 37—38.
126. *Det sorte Aar*. Børsen 1-1-1932.
127. *Kredit- og Kroneskurs*. Politiken 24-2-1932.
128. *Omkring Lausanne*. Politiken 17-6-1932.
129. *Engelsk Pengepolitik*. Politiken 14-8-1932.
130. *Obligationskurser og Byggeri*. Politiken 28-12-1932.
- 1933.
131. *Dänische Wirtschaftsgeschichte*. Unter Mitarb. von *E. Arup, O. H. Larsen, Albert Olsen* (Handbuch der Wirtschaftsgeschichte). Fischers Verlag, Jena 1933, 600 p.
132. *Monetary unions*. Encyclopaedia of the Social Sciences. Bd. 10, p. 595—601. New York 1933.
133. *Kreditorland-Debitorland under skiftende Prisniveau*. NT, Festskriftet: Til Harald Westergaard 19. april 1933, p. 171—175.
134. *Verdens Pengeforhold*. Gads danske Magasin 1933, p. 348—357.
135. *Maximalrentelovgivning i Danmark*. Svensk sparbanks tidskrift 1933, häft 5, p. 275—282.
136. *Das währungspolitische Zeil der Papierwährungsländer*. Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik 1933, 1. hefte, p. 39—48.
137. *Valuta og Krise*. Børsen 1-1-1933.
138. *Dollar*. Dagens Nyheder 22-4-1933.
139. *Produktionen af Guld*. Dagens Nyheder 12-7-1933.
140. *Dilemmaet i dansk Valutapolitik*. Børsen 31-12-1933.
- 1934.
141. *Redegørelse til Ministeriet for Handel og Industri for de opstaaede kollektive Spareformer*. 1934, 14 p. Axel Nielsen og Kristian Sindballe.
142. *Nogle Træk af De Forenede Staters nye økonomiske Politik*. NT 1934, p. 1—22.
143. Anm. af: *Brisman, Sv.: Sveriges affärsbanker*. Utvecklingstiden. NT 1934, p. 281.
144. Anm. af: *Sweden, Norway, Denmark and Iceland in the world war*. — Sweden by *Eli F. Heckscher* and *Kurt Bergendal* — Norway by *Wilhelm Keilhau*. — Denmark by *Einar Cohn* — Iceland by *Thorstein Thorsteinsson*, Newhaven (Yale University Press) 1930. (Carnegie Endowment for International Peace). Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte 1934, heft 3, p. 293—294.
145. *Gennem 50 Aar har vi gældsæt Landet*. Politiken 1-10-1934.
146. *Konverteringen før og nu*. Dagens Nyheder (Tillæg) 11-12-1934.
- 1935.
147. *Mulighederne for Genoprettelse af en international Pengestandard*. Forhandlingerne ved det 10. nordiske nationaløkonomiske Møde i Oslo, Juni 1935.
148. Anm. af: *Somary, Felix: Bankpolitik*. 3. udg. NT 1935, p. 360.
149. *Paa Skillevejen*. Børsen 1-1-1935.
150. *L. S.-Trusterne om Valutastrejke uden virkelig Slagkraft*. Politiken 2-8-1935.
151. *Valuta-Strejken og Pligten til at tage Valutaen hjem*. Politiken 23-8-1935.
- 1936.
152. *Harald Westergaard*. NT 1936, p. 393—395.
153. *I Uvishedens Tegn*. Børsen 1-1-1936.

- 1937.
154. *Noter til Axel Nielsen: Bankpolitik I.* Udgivet af det Rets- og statsvidenskabelige Studenterraad, Københavns Universitet 1937, 33 p.
155. *Valuta-Nedskæringens Tid er forbi.* Børsen 1-1-1937.
156. *Valuta og Laan.* Politiken 4-3-1937.
157. *Betaler det sig at lave Smør?* Politiken 2-5-1937.
158. *Det store Problem om Smørproduktion.* Politiken 6-5-1937.
- 1938.
159. *Fabrikerne i Laugstidens sidste Periode.* Tidsskrift for Industri, Jubilæumsnummer 1938, p. 103-108.
160. Anm. af: *Haberler, Gottfried von: Prosperity and depression.* League of Nations. Geneva 1937. NT 1938, p. 339-340.
161. *Depression i Anmarch eller blot et »set-back«?* Børsen 1-1-1938.
162. *Laanet i Sverige.* Politiken 4-11-1938.
- 1939.
163. *Et relativt godt Aar — trods alt.* Børsen 1-1-1939.
164. *Penge-Problemer, der bør klares.* Politiken 28-6-1939.
165. *Hvad har Europa faaet for Guldet, der i disse Aar er strømmet til USA.* Politiken 16-7-1939.
166. *Englands Oprustning rejser Spørgsmaalet om Inflation — Pundets aktuelle Problem.* Politiken 15-8-1939.
167. *Ikke en ny Valuta-Politik, fordi Sterling ikke mere fastholdes i 22,40 Kr.* Politiken 7-11-1939.
168. *Stigningen i Seddelømløbet. Nogle Bemærkninger om den Bevægelse de nye Skatteplaner har vakt.* Politiken 28-11-1939.
169. *Verdenskrigens Fortsættelse, men ikke i økonomisk Henseende.* Børsen 31-12-1939.
- 1940.
170. *En københavnsk Prisreguleringskommission i 1813.* NT 1940, p. 133-151.
171. *Bundkurs 19,40.* Børsen 30-3-1940.
172. *Penge og Erhverv — de økonomiske Problemer i Tiden.* Børsen 29-12-1940.
- 1941.
173. *Handelen med Penge og fremmed Valuta. Nogle Træk af Børslivet for Fremkomsten af de private Banker.* NT 1941, p. 1-26.
174. *Er der Inflation?* NT 1941, p. 237-245.
175. *Pengerigetigheden.* Sparekassetidende 1941, Nr. 14, p. 167-169.
176. Anm. af: *Heckscher, Eli F.: Svensk arbete och liv.* Politiken 19-11-1941.
177. *Skal Fremtidens Vare-Udveksling baseres paa Guldfoed eller fri Valuta.* Børsen 30-12-1941.
- 1942.
178. *Kronen og Priserne.* Politiken 24-1-1942.
179. *Spekulation paa Kapitalmarkedet.* Børsen 4-9-1942.
180. *Refleksioner ved Nytaarstid.* Børsen 31-12-1942.
- 1943.
181. *Industriens Historie i Danmark I-III, 1943-1944.* Udgivet af Axel Nielsen, der selv forfattede III Bd.: *Tiden 1820-1870.* 1. Halvbind: *Industriens Forhold i Almindelighed.* 420 p. — 2. Halvbind: *Enkeltindustrier.* 278 p.
182. *Planer til Stabilisering af Pengevæsenet efter Krigen.* NT 1943, p. 369-384.
183. *Indtægter og Priser.* Politiken 9-1-1943.
184. *Ved Nationalbankens Jubilæum.* Børsen 3-7-1943.
185. *Det er Seddelbankerne, der finansierer Krigen.* Børsen 30-12-1943.
- 1944.
186. Anm. af: *Pedersen, Jørgen: Pengeteori og Pengepolitik,* København 1944. NT 1944, p. 334-337.
187. *Anmærkning til Bemærkninger til en Anmeldelse.* NT 1944, p. 389-390.
188. *Skal Staten eller Kapitalmarkedet stabilisere Forholdene efter Krigen?* Børsen 30-12-1944.
- 1945.
189. *I Anledning af en Anmeldelse.* NT 1945, p. 119-121.
190. *Forhandlingerne i USA.* Børsen 19-9-1945.
191. *I Uvishedens Tegn.* Børsen 29-12-1945.
- 1946.
192. *Den finansielle udvikling. Danmark under Besættelsen* (red. af Dr. phil. Vilhelm la Cour). Bd. I, p. 443-464. Westermanns Forlag 1946.
193. *Halvtreds bevægede Aar.* Børsen 25-1-1946.
194. *Diskussionen om Kronekursen,* Børsen 4. og 5-4-1946.
195. *Landbrug og Pengevæsen.* Politiken 9-8-1946.
196. *Den tiltagende Stramhed.* Børsen 8-10-1946.
197. *Landbrugets Forrentning.* Politiken 25-10-1946.
198. *I Støbeskeen.* Børsen 31-12-1946.

1947.

199. *Kort Statsgæld og Pengepolitik*. NT 1947 p. 120—131.
 200. *Aktuelle pengepolitiske Problemer*. Børsen 25-7-1947.
 201. *Marshall-Planen og Genopbygningens Penge-Problemer*. Børsen 31-12-1947.

1948.

202. *Det statsvidenskabelige Studium i Danmark før 1848*. Gyldendals Forlag 1948, 146 p.
 203. *Den statsvidenskabelige eksamens 100 års jubilæum*. Tale ved jubilæumsfesten d. 14-10-1948 på Københavns Universitet. NT 1948 p. 256—264.

204. *Genopbygning, Marshall-Hjælp og Pengepolitik*. Børsen 31-12-1948.

1949.

205. *En økonomisk Disputats* (Bemærkninger til Jørgen Gøtting's disputats: Finansprocessen i det økonomiske kredsløb). NT 1949, p. 80—84.
 206. *Devalueringens Lære*. Børsen 19-9-1949.
 207. *Dollar, den kommende Tids internationale Mønt*. Børsen 27-9-1949.
 208. *Devalueringen og Handelens Liberalisering*. Børsen 31-12-1949.

1951.

209. *Debatten om Krone-Revaluering*. Børsen 14-4-1951.